

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

2 de Falsa moneta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

nostris Syntax. lib. 13. cap. 7. & 8. Et lib. 15. cap. 12. In ponderibus similes ciuitatum variationes: potissimum in maiusculo pondere. quod vocamus Quintallum.

Si quidem illud.	{	Tholosæ est	104. librarum.
		Rotomagi	120. ll.
		Lutetiz	125. ll.
		Rochellæ	102. ll.
		Montispeffali	109. ll.
		Flandriæ	116. ll.

Sunt & diuersa aliarum nationum ponderu genera, de quibus & iam locuti sumus lib. 15. Syntax. artis mirab. c. 13. Quæ mercatores distinguere debet inter conueniendū, ne se mutuo circūueniant. Si. n. conueniāt de pōdere, mensurā, aut instrumēto ponderandi vel mensurandi, fallum non committetur: sed si dum alter iusto pondere consueto mercari se intelligit, alter vero laetandi animo, vel maiori emendo, vel minori vendendo vel mutando vitur, certe fraus est maxima, & deceptio, falsū me cōmitti in mensuris & ponderibus dicitur.

13 ¶ Et iure diuino sic de his statuitur: Nolite facere, Leuit. 19. iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura: statera iusta, & æqua sint pondera. Iustum æquipondium, quod Græcis *chala* uis, iustum modius, æquusq; sextarius, inquit Dominus. Et alibi, Deuter. 25. Non habebis in sacco diuersa pondera, maius & minus, nec erit in domo tua modius maior & minor. Ponderis habebis iustum & verum, & modius æqualis uerius, erit tibi, ut multo tempore uiuas super terram, quam dominus adorari tibi. Et iterum, Prou. 20. Ponderis & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud Deum. Per Ezechielem c. 29. quoque dictum est, Statira & Ephraim, & beatus iustus erit uobis. Oleas, c. 12. etiam exprobrans peccata grauiora Israel, ob quæ Dei ita concitata erat in eum, commemorat illud infigne: Chanaam, in manu eius statira dolosa, calumniā dixit. Latius & exprobratio fit apud Michæam, c. 6.

14 ¶ Carolus V. in constit. capital. rerum, habitis in comitiis Auguste, art. 113. Imperator, in constitutione causarum capitalium statuit, ut falsas mensuras dolo habens, huiusmodi conuictus ut, etiam morte plectatur. Iure Saxonum qui eorumpit mensuram, cum fustigatione: qui ea vitur tantum, sine fastigatione relegatur.

15 ¶ VVesembec. ad tit. ad leg. Corn. de fals. num. 6. ¶ Et hæc intelligenda sunt, quando in mensuris deceptionis animus est, & qui decipitur, arbitratur communi pondere & mensura negotiari: alioquin si conueniat de mensura ut dixi, nihil interest qualis ea sit, quia tunc dolosa non est, cum de ea placuerit, ut notat Paulus. l. Imperatores, 71. de contrahend. emt. lib. 18. P. tit. 1. Alioquin si nominatum fuerit tantum mensuræ genus, ex more regionis mensura & pondus sine imminutione vel incremento intelligi debet, d. l. Imperatores, & ca. ex parte, c. 18. lib. 3. Decret. tit. 39. de censibus. variant quippe pondera & mensuræ pro locorum more maiores minoresque sunt, quibus uti sine fraude licet etiam edicto regio in Gallia, Francisc. l. edicto, sur les annees, publ. 1540. nisi dum agitur de uict. galibus exigendis negotiatorum, in quibus sancitum, omnia pondera & mensuras reduceptas, vel ad morem mensurarum & ponderum Parisiorum, Francisc. l. edicto, sur l'imposition fo-

16 raine. ¶ Quod si mensuræ & pondera illegitima sint, cura & notio pertinet ad moderatorem seu ad præfectum prouinciarum, si de specierum aliarum, quam metalli ponderib. agatur: nam auri & argenti & aliorum metallorum pōdera, ad comitem sacrarum largitionum pertinent, ex constitutione Iust. niani. in §. eos autem qui publica, de collatio. in authen. col. 9. tit. 14. l. si. de suscepto. lib. 10. C. tit. 70. Ad ædiles curules pertinere, frangere falsas & iniqas mēsuras, docet Vlpianus, in litem quaritur, 14. §. si quis mēsuras conduxerit, loca. li. 19. P. tit. 2. apud quoscunq; repererit. Et Petrus inuit, Saty. 1.

Erant & Athenis *ustæ* magistratus quidam quindecim uirorum in Piræo, nouem in urbe, teste Saïda, in verb. uel *epibos*, quib. cura erat, ut venditores iustis mensuris uterentur. ¶ Honorius ¶ & Theodos. l. pen. de defenso. ciuita. lib. 1. C. tit. 56. ad curam & solertiam ciuitatum pertinere uoluerunt, ne possessores maioribus mensuris & ponderibus a susceptoribus prægrauarentur, & eos deprehensos ad iudicium dirigi cum ipso commissæ fraudis indicio.

17 ¶ Chassanæus ¶ ad consuetud. Burgund. & in rub. du droit des Justices, vers. siem tu mensurandi, autem in ius ponderandi & mensurandi, auctoritatemque concedendi & frangendi falsas mensuras ex superioribus colligere uidetur, & esse mixti impetii seu

de alta iurisdictione. Quod & tuetur Guido Papæus, quæst. 490. & Petrus Iacobi, in tit. de mixt. imper. in fin. Ponderare autem & mensurare, esse inferioris. seu ut loquuntur, bassæ iurisdictionis, Chassan. ubi supra per Linbemus, de defensor. ciui. C. Regium esse, ius ponderis & mensurarum, & prouentum eius ad regem pertinere. ait Rhenatus Chopinus, lib. 3. de dominio regis, tit. 22. Erant Romæ antiquitus, Papin. l. his honoribus, 10. §. 1. de vaca. muner. lib. 50. P. tit. 5. corpora siue collegia, quæ habebant curam mensurarum frumenti, cum vacatione munerum, etsi in prouinciis hoc privilegio non uterentur.

De falsa Moneta. Cap. 2.

- 1 Cornelia lex numaria de falsa moneta.
- 2 Numismatum materia.
- 3 Argentum quando pro numis signatum Roma.
- 4 Numerum ex quibus varia tracta nomina, a figura, aut pondere, aut valore.
- 5 Numi inuentio ad commercia necessaria.
- 6 Aurichalcus numi indorum.
- 7 Numi argentei maxime are a quo, mixtione ferro, plumbi, stanni, &c.
- 8 Auro & argento æ vel stannum miscuisse, capitale.
- 9 Aloy in moneta quid.
- 10 Argentum accurate defecatum duodecim denariorum ditum.
- 11 Aurea moneta quare æ, argentum mixtum.
- 12 Auri in argento quo æstimatio, ut argenti in ære.
- 13 Libra auri quot solidis æstimata. Et 14. Quot aureus, 17.
- 15 Aureorum prisorum solidorum valor, & mutatio.
- 16 Moneta ualor augmentatus sine pondere subditis nocet in commercio.
- 18 Character in numismatibus quid profit.
- 19 Numisma quis primus excussit apud varias nationes.
- 20 Bos pecunia Atheniensium.
- 21 Numismatum Romanorum nota, Ianus, nauis, rates, bigæ, qua dirige.
- 22 Facies principum impressa pecuniis.
- 23 Numo omnia æstimantur.
- 24 Et unde accipit nomen.
- 24 Numismatum materia, pōdus, & character hodie in solius principis potestate.
- 25 Moneta cudenda ius in Gallia, qui ex privilegio habeant.
- 26 Moneta ualorem augere, vel minuire solus princeps potest, non priuati.
- 27 Pecunia mutuata in qua specie vel ualore reddenda.
- 28 Moneta falsarius malefatus reus, & iurisdictionis reorum indicum.
- 29 Moneta materiam falsam immiscens, qua pena plectatur.
- 30 Monetam sine auctoritate principis etiam probam percussit, quomodo puniendus.
- 31 Monetam falsam percussentes, nec absoluentes & perscutes, non puniantur.
- 32 Memoria consecrata Darii in moneta puri auri.
- 33 Monetam suo nomine percussere capitale alii, quam regi.
- 34 Monetam falsam expendentes ut falsarii puniuntur.
- 35 Monetam tingentes, uel radentes uel circumcidentes, quomodo puniantur.
- 36 Monetam reprobatam non licet emere uel habere.

¶ Ex ¶ Cornelia de falsis numaria quoque est, & re etiam falsum committitur, in moneta adulterina. Ut sciamus autem, quæ adulterina, quæ uel falsa numismata: quæ proba faciant, præmittendum. Tria itaque, gl. in c. quanto, c. 18. in vers. patris, de iuris. in omni numismate consideranda, primo, materia publice electa, Paul. in l. 1. de contr. emt. lib. 18. P. tit. 1. cum certo pondere. 2. Character, quo insignitur seu notatur forma publica, d. l. 1. 3. Valor, seu sanctio decreta. d. l. 1. In quibus omnibus quid decretum a superioribus, quæque in usu sint, qui numis utantur, inspicimus.

¶ Numismatis materia, æs, aurum, argentum, quæ aliquando pura per se, aliquando miscentur. Ære tantum eoque rudid est, non signato uel sunt olim Romani ante Seruium regem, qui primus æs signauit pecudum nota: unde & pecuniam appellatam, tradit Plinius, lib. 33. cap. 3. libralis, unde & libella, & dipondius appende.

appendebatur assis. Quare & aeris grauis pecunia distrahitur & librari- pendens, quare ex cōueniendi in emtionibus que mancipi erant, etiam libra interponebatur: moxque ille, nomine tenus, in quibus alienatio fiebat retentus posterioribus temporibus: ut interueniret assis & libra & libra pens, Cuius lib. 1. Inst. tit. 6. Boe. in topi. 3. Fest. Pomp. lib. 5. Gell. lib. 5. c. 19. velut imaginaria facta venditione. ut in testamentis, Iustin. in §. 1. de test. lib. 2. Inst. tit. 10. Cuius lib. 2. de leg. emancipationibus liberorum, l. fin. de emancip. libro. lib. 8. C. tit. 49. & id genus similibus. vide Brissonum, lib. 1. Selecta. Antiqu. tit. civil. c. 7.

Argentum signatum est anno urbis Rom. 585. Q. Fabio Coliquaque annis ante primum bellum Punicum. Sexagesimo secundo anno post argenteum, percussus est aureus numus. Plin. lib. 33. c. 3. Leonardus f. de Portis ait, lib. 1. de Sestertio. primum rudibus metallis teretibus, ut virgulis, vel in latitudinem diffusis vsos in commercio antiquos: postea ad reprimendas adulterantium fraudes signatis, quibus diuersis imaginibus impressis hominum & animalium, ut sagittarum, nothæ, & aliarum rerum diuersa nomina imposita sint. Tales Daricos, Philippicos, & aliorum regum numos, ut a pondere & numero, & diuersis rebus impressis, diuersa alia nomina: quæ uero Græcis, quæ sunt dragma, tetradrachmi, oboli, minæ. Latini, denarii, quadranti, bigati, sestertia. Fuisse antiquis numos scorticos, id est, ex coriis bubalis. Alex. ab Alexan. lib. 4. Genial. dier. c. 15. ligneos, alperos, quadratos, testis Wolphangus Latus, lib. 3. commentar. de rep. Roman. ca. 3. qui & tales tempore militiæ apud Germanos scribit fieri. De quadratis meminit Iustinianus, §. fin. de exaño. tributi. in authent. Auctor & Suidas, in verb. ἀσδερα. Numam alterum a Romulo regem Romanorum, primum ex ære & ferro factam monetam donasse Romanis, cum antea omnes, qui eum antecesserant, coriis & testis ad eam rem uterentur. Est quidam liber facis ut opinantur antiqui incerti auctoris, qui subiungitur libro Notitiæ utriusque imperii, qui de rebus bellicis inferbitur. Is in c. 1. tradit, antiquorum monetam seu numum ad emendi vel vendendi utilitatem fuisse ex terra excolta pollicis & ære solidata: primum ventibus principibus ære in simulacris propriis, ad virtutis suæ testimonia figuratis, auro & argento in mœpibus: de nũ fastidientes inuentum, formatos ex coriis & bes aureo medico signasse hac nota, ☉ Postea æs signatum, & regalem maiestatem & speciem in auro & argento tantum signatum.

Necessitas utrumque coegit inueniri, ut commercia in societate hominum necessaria. l. 1. de contrab. em. in P. l. ex hoc iure, de insti. & iure, 2. de nudi. in P. §. ius autem gentium. de iure nat. ap. Iustin. facili negotio perficerentur, d. l. 1. de contra. em. Et Plato, 2. de repub. ἀσπερ δὴ ἡμῶν ἢ ἡμῶν τῆς ἀδράχης ἢ ἐξαερίων, forum venale, & pecunia erit, commutationis causa. Et Aristoteles, 1. Polit. c. 6. ἡ ἀράχης ἢ ἢ νομισματικῶν ἢ τῶν ἄλλων, omnia enim placuit pecunia æstimari posse, ἡμῶν τῆς ἀδράχης ἢ ἐξαερίων ἢ ἀλγῆς νομισματικῶν ἢ ἄλλων, ut ait idem Aristoteles, 4. Ethicor. ad Nicom. c. 1. omnia dicimus ἡμῶν τῆς ἀδράχης, quorum valor numi mensuratur. Unde de f. & iurisdictioni pecunie nomine, quod est numi pecude olim signati, Plin. lib. 33. c. 3. & lib. 18. c. 3. omnes res contineri: quia pecunia æstimari possunt. l. 4. §. l. pecunia nomē, 2. 22. §. l. pecunie verbum, 178. de verb. sign. in P. Quin etiam Indis numismata sunt ex aurichalco, ære uero nigro confecta, quibus omnia emere licet iis, qui Indorum mores & instituta sequuntur. Phyllost. lib. 2. de vita Apollon. Tempore Iulii Cæsaris, Britanni, qui nunc Angli, utebatur numo ferreo, aut annulis ferreis, ad certum pondus examinatis, pro numo. Iul. Cas. Comment. belli Gallici, lib. 5. Linius Drusus, in tribunatu plebis octauam partem aeris argento miscuit, teste Plinio, lib. 33. c. 3. & Antonius triumuir, ferrum. Plumbei numi, & itanei prohibentur lege Cornelia de falsis. Plin. l. lege Cornelia, 9. ad leg. Corn. de falsis in P. In quo Antoninus Caracalla reprehenditur a Dioue vel eius abbreviatore X. philino, ex Dio. in Caracalla. Antonino Caracalla, inquit, cum cetera omnia, tum numus adulterinus erat: nam pro argento auro uero quod nobis daret, plumbum argentatum, & as inauratum parabat. Quare autem plumbum a moneta expulsi, vel itaneus, decidua materia horum metallorum potest esse causa: nam collybus horum maior, sordescunt maxime manus horum cōtractæ, & breui tempore iustum, quod daretur pondus intercederet, quæ in argento præcaueri potest, quæ & vsu, ut & deterior, in quo minori detrimento aurum excellit.

Statuit Tacitus Imperator, ut si quis argento publice priuatoque æs miscuisset, si quis auro argentum, si quis æri plumbum, capitale esset, cum bonorum procriptione, ut scribit F. au.

Vopiscus, in Tacito. Ceterum metallorum, quæ nimis cūdendi designatur materia, mixtionis etiam legem a principe recipi quam curatores monetarum sequi debent: vocant legem illam alloy, vel ligaturam. Ita enim misceri & expedire auri & utilitati publica vitum est. Neque vllum metallum etiam inuenitur vsq; adeo defæctatum, quod non alterius quamdam mixtionem habeat, vel exigat. Et proinde ultra illam naturalem mixtionem decretam a principe, quatenus alia mixtio fieri possit. Bonitatis autem metalli iudicium in puritate suæ speciei consistit, a quo receditur, eo minus æstimatur. Argentum accurate defæctatum ab aurificibus 12. denariorum nominatur. Denarius qui quilibet in 24. diuiditur, vnum quodque granum in 24. Caratia: istis gradibus miscetur æs. Quod si ultra dimidiam sui partem æcum argento miscetur, & media parte impuritatem contrahat, dicitur argentum impurum, seu de billon. In moneta quoque aurea admixtum argentum æque est, ne nimium molis materia ex frequenti vsu collybo deperat. Puritas auri, quod vocant obryzum, per gradus etiam æstimatur, quos vocat Karatz. Gradus supremus 24. Caratiorum, aurum inquam purissimum in defæctatione vltima, ab argento vel ære, in quantum natura patitur, separatam: fieri enim omnino non potest, ut penitus aliquid alterius metalli non adsit, quod ab aurificibus vocatur remedium vel defectus. Miscetur itaq; his gradibus ex lege principis argentum propter collybum, plus vel minus, vel in 48. sui parte, vel 71. ut in Henricis Ducatis Florentiæ, Hispaniæ. Et sic de aliis, prout ex constitutione Francisci I. late, & de singulis statuitur. Ordon. ser le fait des monnoyes & reiglement, de l'an. 1540. & 19. Mars. Hinc fit auri species esse diuersas, & alias aliis præstantiores. Communi tamen æstimatione, aurum habet duodecies, quatum argentum: verum mutatur pro modo mixtionis. Aliquando 11. l. 1. de argenti. precio quod Theop. infert. li. 10. C. tit. 76. argenti libra æstimabatur quinis solidis auri: & ab Arcadio & Honorio, l. vni. de coll. æris lib. 10. C. tit. 19. vnginti æris libra, vno solidi auri. Plinius autem refert, lib. 33. c. 3. argenteum denarium pro decem libris æris placuisse, primum ut quinarium pro quinque, sestertium pro dipondio ac semisse: at libra pondus æris, immixtum bello Punico primo, cum impensis respublica non sufficeret, constitutumque ut asses sextantatio pondere ferirentur. Et ita quinque partes factas lucri, distillarumque æs alienum. Augustus, l. quotiescunq; l. 5. de suscept. & Arc. lib. 10. C. tit. 70. libram auri, septuaginta signatis solidis consistere statuit. Vocant aurifices in Gallia hanc libram mæsam, pondus inquam habens octo vncias, qualibet habere vacia, octo grossos, grosso vero octo denarios, & quolibet denario 24. grana.

Et proinde hæc libra vel marca aurificum, alia est a marca reliquorum aurificum, quæ ad hanc gemina est, continetque aurificum duas marcas. Et ita Molinæus, sub finem de usur. lng. Galli. intelligi debere Cynum, in l. si quis pro redemptione. de donat. C. & l. illud. de sacrosanct. eccle. tradit, & alios locutos de libra aurificum, dum constituitur in libra 72. aureos. Ignorandum tamen non est, & pondus aureorum & monetæ, non fecus ac valorem fuisse immutata, vel aliter mutata. Nam tempore Vlpiani, qui vixit sub Alexandro Cæsare, centum aurei, pondus duarum librarum erant. videndus Budæus, 5. de ass. Atque ab eius tempore, aureum numisma perfectum, nec deminutum pondere, solidi nomen accepit. Siquidem is veftigalia publica ita contraxit, ut qui decem aureos sub Heliogabalo præstiterant, tertiam partem aurei solueret, hoc est, tredecim partem, habita ratione decem aureorum: & tunc semisses, & tremisses aurei facti, auctore Lampridio, in vita Alex. Sic non dimidiati aurei, nec in tres secti, solidi dicti: alii vtiq; aurei, atq; ita aureos solidos, aureos dictos tempore Iustiniani constat, si quis diligenter iura contulerit, confer. l. in eum, de in iur. voc. in P. cum §. fin. de pen. rem. litig. Quis enim in P. dicuntur aurei, a Justiniano dicuntur solidi. Solidum fuisse tempore Theodoricus Gothorum regis, sex millium denariorum testatur ipse rex apud Cassiodorum, lib. 1. varia. epist. 10. Boetio scribens.

Nicephorus f. Phocas, Orientis Cæsar, numisma quoque attenuauit reus temporis teratere excogitato: cumq; esset lege & consuetudine receptum, ut omnes numi imagine aliqua Imperatoris notati modo ponderi nihil decideret, idem valeret: ipse sua insignes imagine præferri, aliorum deprellis pretiis voluit: eaq; re haud leniter subditis inoputationibus nocuit, ut legitimus in iure Orientali. in l. lib. juris Orient. in constitut. Niceph. Phocas, nec temporibus Hippas Atheniensis cum pecunia egeret, numum Atheniense fecit improbum, & ad le eorum argentum constituto

insecus sub signant pecuniam forma publica, vel signatam fa-
 ctur. *V. p. l. si a rege pena, 6. §. qui cum in moneta, ad leg. lul. pec.*
lib. 48. P. tit. 13. Romæ in æde Iuonis monetalis, moneta tantum
 percussa publica, cui præfæcti triumviri monetales ætis, argenti,
 aurique flatores, *Pomp. Lat. lib. de magistr. Caroli Magni* titulo
 de falsis monetis, in ca. *Caroli Mag. tit. de pace, c. 18.* alibi quam in
 de falsis monetis, in ca. *Henricus secundus* mense Septem-
 bri, edito etiam de re monetaria edito anno 1155, certas tantum
 decrevit esse ciuitates, quibus moneta solummodo percuteretur,
 & ne apud alias fieret, prohibuit. Eliguntur & certe personæ, qui-
 bus illa facultas cadendæ monete conceditur a rege, aliis inhibi-
 ta: vt & sub imperio Theodosii, Valent. & Arcadii obseruatum,
 punitique qui hoc ius etiam rescripto arrogassent, *l. fin. de fal. mo.*
 25 *no. C. Inter* regalia namque hoc ius est, monetam cudere, c. 11
qua sunt regalia, in vrb. feudor. Quod tamen ex priuilegio concedi-
 tur aliquibus a principe, *Guido Pap. de off. 498.* vel ex consuetudi-
 ne vsucepta, ad ciuitates, *Cyn. l. si quis numos, C. de fal. mon. gl. in rub.*
de vete. numis. pot. lib. 11. C. tit. 10. aliquas pertinet: non secus quam
 alla iura regalia, vt veltigalia, quæ priuilegio & consuetudine aliis,
 quam regibus competunt, ca. 1. *qua sunt regalia, in aurb. l. pen. & fin.*
no. veltig. in vrb. non posse. lib. 4. C. tit. 62. Quare & hodie ius cudendæ
 monete pertinet ad quosdam prelatos & regulos Francogal-
 lia: vt ad duces Borbonie, Subaudiæ, & alios quos enumerat Rhe-
 natus Cophinus, *li. 2. de dogma. reg. tit. 7.* & aliquos *Guido Papæ,*
de off. 498. Ita priuilegio Regulo Auarico Burbenensi datum Al-
 lobrogi, Eburodunani archiepiscopo. Constat ex regio monetali tri-
 butario olim vfos hoc iure comites, Ninerensem, Marchianum,
 Sæssonum, Effaorum, fani Paulini, Vindocinensem, Andega-
 uensem, Pictonum, Blesensem, sacri Cæsariensis, Carnotensem,
 Cæromanorum: procomites Lemoicensem, & Bossiam. Pon-
 tifices Rhemorum, Sæssonensem, Magalonæ, Laudunensem,
 Meldensem, Cadurcensem, Clatomontanum. Et Heroides Cas-
 tronouillanæ & Focambergiæ. Quibus omnibus solummodo
 princeps monetali lege solebat rei numariæ speciem, pondus, for-
 mamque præscribere. In his enim cogebantur ius regium agnos-
 cere, qua lege comes tenebatur Flandrensis, & Amoricus quo-
 que dux.

26 ¶ Ex quibus adducor, vt sequar opinionem eorum, qui uen-
 tura, *Joan. Fab. ad §. 1. quib. mod. toll. oblig. & in aurb. hoc nisi debitor,*
de solut. Corneus, consil. 135. Boer. deci. 327. nu. 6. & 7. facit l. 2. de vet.
numis. pot. lib. 11. C. tit. 10. Salys. in l. 2. de fal. mon. principis ius esse so-
lius, mutare, minuere, vel augere valorem monete: et si alii exigat
q. soque consensum populi, Jmo. in ca. quanto, de iure iur. Luc. de
Pen. in d. rub. de vet. numis. po. Melius tamen esset, si pecunia reman-
neret in mutabilis: ne villas ædificaretur in commerciis iactura, vt-
que fraudibus Quæst. rum & monetarium, mēsurati. rumve ob-
uiam irerit. Hoc tamen principis licet dico, non a priuatis, quibus
& capitale est, præter valorem statutum quocumq. adiciere, vel
minuere, l. fin. cod. Neque impunita temeritas eorum relinquenda,
qui pecuniam regii vel vsualem dummodo legitime sit mate-
ria: & iusti ponderis, respiciunt, l. 1. cod. Exitarque hæc de re lex Wi-
ligothorum, l. fin. de falsar. metallo, lib. 7. C. §. si quis. tit. 6. Solidum
aureum integri ponderis cuiuscumque moneta sit, si adulterius non
fuerit, nullus ausus sit recusare, nec pro eius commutatione aliquid re-
quirere propter hoc quod minus pensauerit: qui contra hoc fecerit, &
solidum aureum suis vlla fraude pensauerit, districte a iudice ei cui soli-
derit pro eius commutatione mercedem, districte a iudice ei cui soli-
 27 *seruandum, q. Ceterum in contractibus in quibus pecunia restitu-*
tenda est, ius commune seruatur & lex quæ inter contrahentes
dicitur est. l. semper in stipulationib. de reg. iur. l. 1. §. si conuenit de depost.
P. a. dilecti, de præscri. l. Imperatores; 71. de contra. emt. lib. 18. P. tit. 1. si
placuit certo genere pecunie restitui mutuum tantum, non ha-
bita ratione valoris, sed speciei: vt reddes mihi tot libras auri tot
capitalis, non expresse valore. Nam si valor expressus esset, decre-
mentum pecunie vel incrementum ad dedendum vel diminuendum
erit, ne verba perperam adiecta videantur, l. si quando, de leg. 1. n.
nisi æstimatio adiecta fuerit ratione demonstrationis, & ad diff-
rentiam alterius monete euidem generis: vt scuta tot, valentia 3.
libras singula, ad differrentiam paruum scutorum. Nihil enim
tunc de valore agendum, sed de restitutione speciei & numeri,
Bar. l. Paulus de solut. Signor. consil. 74. vers. 8. Castren. Alex. in l. Sty-
chum qui meus erit, de lega. 1. & alii, quos citat Boer. q. 327. nu. 3. vel æ-
stimatione eius, quæ est tempore solutionis faciendæ. Quia tunc
coactio potest esse in reddendo debito in eodem numero, beni-

tate inspecta tantum intrinseca, *l. cum quid si cert. pet. P. id est,* quod
 aurei sunt eiusdem ponderis & bonitatis, vobis inspecta bonitate ex-
 trinseca, id est augmento vel decremento æstimationis. Et licet no-
 tant inter preces communi consensu, quos refert Boerius, *d. deci. 327. nu. 5.* Sic si dictum sit, solues mihi pretium in florenis tot vel
 libris, necesse est ita fieri, non habita ratione valoris maioris in
 mutuo potissimum. Si tamen promissio dandi fiat, nulla cautio-
 ne, vt dentur in eadem specie aurea tot numero, sed dictum gene-
 raliter dabis vel solues centum ante eos, habenda est ratio æstima-
 tionis temporis contractus: at tamen in moneta vsuali temporis solu-
 tionis, si ea, quæ promissa est in consuetudinem abierit, faciendæ
 est solutio, c. conquerente, in vlt. glo. de off. ordi. ca. olim, de cens. legi.
 quotis, de suscep. lib. 10. C. Specu. in tit. de instrum. edit. §. porro. Panor.
 conf. 56. vol. 2. Æstimatio itaque, temporis contractus est: moneta
 autem qua soluitur æstimatio, presentis temporis: vt nec antiqua
 non vsitam, cogatur creditor accipere, *Guid. Pap. q. 493. Pan.*
conf. prad. §. 6. Ioan. Fab. in prin. tit. quib. mo. oblig. Æstimatione au-
tem adiecta numero aureorum, vt dedit tot aureos facientes tot li-
bras Turonenses, efficitur vt habeatur ratio illius æstimationis tā-
tum, & sufficiat eam in quacunq. pecunia, modo sit proba solue-
re: & sic non res, sed æstimatio petunt, Ioan. Pet. de Ferr. in tit. de
actio. hypotheca. in verbo relaxandum gl. si in l. si inter virum & ux-
orem, de iure dot. facit l. si quis stipularis fuerit decem, de verb. oblig. l.
æstimatis, cum l. seq. sol. matr. in P. l. cum dotem, C. de iure dot. Habita
 tamen vt dixi ratione, qua mente facta fuerit æstimatio: nam si ea
 fiat, vt res pro emta habeatur, non petitur res, sed pretium, *l. ple-*
rumq. §. si ante, & leg. seq. de iure do. in P. l. quotis, C. eod. contra si æ-
stimitur eo animo, vt intelligatur quantum in posterum res deter-
rior facta fuerit, l. si inter virum & uxorem, de iure dot. l. plerumque
eo glo. in lex conuentione. in ver. æstimatis, de pact. C. Pleraque hac
 de re tractant inter preces ad l. Paulus, in l. de solut. in P. quæ omit-
 28 *te, & Boer. in sua deci. 327. §. Valent. ¶ Theodosi & Archad. falsa*
moneta reos, quos vulgo paracharactas vocari dicunt, maiestatis
crimine & pena teneri obnoxii statuunt, l. falsa moneta, 8. de fal.
mon. li. 9. C. Theo. tit. 21. Proinde & quia moneta iuris est principis,
falsæ monete excussæ vindicta & cognitio ad solos pure magistrat-
us regios pertinet, non ad dominorum locorum iudicos. Sic Dem-
osthenes dicebat, Orat. con. Timocr. Solonem statuisse, non mi-
nus seuerè a iudicibus summis esse plectendos qui leges corrup-
ser, & leges adulterinas induxerit, quam qui punitissima adultera-
ser. Si tamen cõcesserit singulari priuilegio quibusdã falsæ mone-
te cognitionem, vt Dionysianis cœnobitis, id sequendum est. Circa
priuilegium autem, notio & confiscatio ex hoc crimine ad princ-
ipem pertinet: eius enim iniuria est pecuniam suam corrupisse, id-
eo & multa ad eum pertinere debet. Iuxta iuris communis regula-
las, vt quibus criminis profectio & damnum est, eidem & com-
pendium pœnale esse dicimus: & vbi periculum est, ibi lucrum col-
locetur, l. si §. sed cum in secundam, de furt. C. l. secundum naturam,
de reg. iur. P. l. vno. §. pro secundo, de fals. moneta habebit, seu ex pri-
 uilegio, vel ex delegatione principis, vel ratione officii, vel consue-
 tudinis receptæ, cum discutiet causam, quæ iam diximus perpen-
 det quæ legitima moneta habere debet: & subinde statim intelli-
 get falsam eam esse, quæ ea non habuerit, quæ proba habere de-
 bet, in materia, pōdere, caractere, legitima functione, & aucto-
 ritate cudendi: secundum has pœnas distirguet.

¶ Nam de materia lege Cornel. cauetur, *Vlpia. l. lege Cornelia, 29*
9. ad leg. Cornel. de fals. P. enim qui in aurum viti quid addiderit,
 qui argenteos numos adulterinos cor. flauerit, falsi crimine tene-
 ri. Teneatur & lege Iulia pœcularus, qui in aurum, argentum, & ve-
 publicum quid indiderit vel immiscuerit, & vt quid indatur, im-
 miscatur fecerit, sciens dolo malo quo id peius fiat.

¶ Adulterator ¶ materia tineturis, quæ imitantur veri metalli
 colorum, minuitur ratione. Auctoritas cudendi sine licentia prin-
 cipis vsurpata etiam puniendæ in proba materia, & in improba: &
 qui hanc vsurpari si liber, ad bestias dari, si feruus laprem sup-
 plicio affici debet, *Vlpia. l. quicumque, 8. eo.*

¶ Constat nus ¶ Cæsar, *l. 1. & 2. de fal. mon. C. eos, qui nu-*
 mos falsi fusione formauerint, flammatum exustionibus vult
 mancipari, eorumque bona fisco regio seu Cæsareo addici: si ta-
 men opus perfecerint. Nam qui falsam monetam percussent, si
 in totum formare noluerint, suffragio iultæ pœnitentiæ abfol-
 uuntur, *Paulus leg. qui falsam, 19. de vrb. iur. ad leg. Cornel. de fals.*
 Exstat tamen alia constitutio Constantini, *leg. prima, de fals. mo-*
 ne. lib. 9. C. Theo. tit. 21. quæ pœnam pro discretionis sexus, & condi-

tionis delinquentium statuit: ut si decurio vel eius filius adultera-
uerit, exilio perpetuo afficiatur: si plebeius, perpetuae damnatio-
ni amissis bonis dedatur: si seruus, vitimo supplicio afficiatur.

32 ¶ Ariandes ¶ Aegypti praetor, audiens atque animaduertens
Datio Perfarum regi cordi esse memoriam sui relinquere, opere
quod a nullo alio regum factum esset, id sibi imitandum, inquit
Herodotus, in *Melpome. seu lib. 4.* putauit: donec mercedem ac-
cepit. Etenim Darius ex auro quam potuit purgatissimo moneta-
m percussit: idem Ariandes ex argento fecit. Eare comperta
Darius insinulatum quasi rebellare vellet, morte affectit. ¶ For-
san ¶ hic suo nomine pecuniam conflare iussit, quod maiestatis
crimen, quod & capitis multa animaduersum in Perennio apud
Herodianum. Sicuti anno domini 1464. bellorum seminatium
excitatum inter principem Galliae, & regulum ceterioris Britan-
niae, quod is sua imagine nummum aureum percute re aufert. Iu-
bent etiam Caesares, *l. quicquid ex auro, 6. de fal. mon. lib. 6. C. Theo. iiii. 11.* Valentinian. Val. & Gratian. quicquid ex auro homi-
num priuatorum in monetis publicis inuenitur figuratum, lar-
gitionibus vindicari imperatoris: moderati tamen id sunt post-
ea, ut sufficeret pro singulis libris auri, quae pro figuratioue mo-
netis dicantur, praebere binas vncias, *l. solit. 7. eo.*

34 ¶ Tenent ¶ poena insuper falsa monetae non tantum eos, qui
eam eudant raduntve aut tingunt, sed & eos, qui scienter expen-
dunt, ut late docet Austerius, in *decis. 162. cap. Tholos.* Fuit & capi-
talis, *l. comperimus, 5. de fals. mon. lib. 9. C. iiii. 21.* poena statuta in
Chemistas, quos statutarius dicit Constantius, qui ut ipse loquitur
, maioriam pecuniam non minus criminose, quam cre-
bre separato argento ab ere, purgabant. Dicta quoque priuatio
agrorum & domorum dominis, qui id in suis passu essent. Sancit
& Constantinus, *l. 1. si quis solidi circuli. exterieo. incide. & ca. eod. lib. 9. C. Theo. iiii. 22.* maiori vel minori pretio aestimantem pecu-
niam eiusdem ponderis, quam statuerit princeps: item eos, qui
mensuram circuli exterioris atrosierint, ut inuuant quantitate,
quive figuratum solidum adultera imitatione in vendendo sup-
posuerint, capite puniri, aut flammis tradi, aut alia poena mortife-
ra affici. Apud Athenienses, monetam adulterantes capite punitos
monet Demosthenes, circa finem, *Oratio. in Leptinem Miror*, in-
quit, eos qui monetam adulterant apud vos capite multari, Atheni-
enses: illis vero, qui totam ciuitatem adulterantem & infidam red-
dunt dicenda fieri potestatem.

35 ¶ Diogenes, ¶ Cynicus cognominatus, Iesti mensarii filius Syn-
nopeus fuit, ut scribit Dioge. Laertius, in *Diogenis vita.* ambo-
cum deprehensi fuissent de ciuili monetae ad adulterate, exilio
damnati sunt. Lex orientaliu apud Constantin. Harnenopu-
lum, *lib. 6. promt. iur. iiii. 14.* Qui adulterinam monetam eudant,
& ipsi & quicquid in eare ministerium exhibuerunt, manus amputan-
tor. Lex Longobardorum, *lib. 1. leg. Longo. iiii. de eo, qui fals. mo-
ne. sec. 1. 1.* a Rotario regela, huic fere similis. Si quis aurum sine
iussione regis figurauerit, aut monetam confixerit, manus ei incida-
tur. Et rursum, *l. 2. eo. tit. Qui falsam euderit, eadem poena puniatur. &
consentiens 60. solidis componere debet.* Idipsum omne firmavit le-
ge: Carolus Magnus, in *ca. Caroli Magn. iiii. de fal. mon.* Lege A-
gyptiorum cautum, ut si quis monetam circumcideret, aut adul-
terinam euderet, aut pondus vel signa immutaret, aut falsis litem
inscriberet, aut de scripto demeret, aut falsas syngraphas adfer-
ret, ambae ei amputarentur manus: ut quae corporis pars peccas-
set, per vniuersam vitam lueret poenam, ceteri quoque illa cala-
mitate moniti, a simili scelere abstinere, *Diode. Sicul. lib. 2. Bi-
blio. c. 3.* Non omitendum est, personam adulterantis monetam
considerandam esse, num impubes, num furiosus, num iustu al-
terius fecerit, *l. 1. de fal. mon. C.* Et lege Wisigothorum, si seruus
circumcidisset, rasilset, vel adulterasset solidos, ei dextera manus
abscindebatur: si ingenuus diues, mediam bonorum partem
fisco debet: si sine bonis, in seruitutem a rege datur ei, cui ele-
gerit rex, *l. 2. de fals. mon. lib. 8. C. Visigoth. iiii. 5.*

36 ¶ De ¶ prohibita pecunia, hoc est, de ea cuius vsus interd-
ctus est, notabilis sanctio Constantini & Iuliani CC. *l. 1. si quis pecu-
con. sta. aut mercandi causa transful. aut vetit. contr. lib. 9. C. Theo. iiii. 23.* ne liceat alicui eam emere vel vetitam contrahere: quia
eam in vsu publico constitutam, pretium oporteat esse, non mer-
cem. Placuit denique, ut si quis forsitan numus, preter eum, qui
in vsu publico perueuerat, apud aliquem mercatorum fuisset in-
uentus, fisci dominio cum omnibus delinquentis facultatibus vin-
dicaretur. Philippus Pulcer rex Galliarum 28. auctores seditionis
ob monetam laqueis suspendi & necari iussit, quod non pateren-

tur monetam ad iustum pondus restitui, sed priori nutu proprio
viti ventente teste Gaguino, *lib. 7. in Philippo Pulcro.*

De Falso alio modo, quam in moneta, facto vel dicto commissio. Cap. 3.

- 1 Edicta regia, vel praetoris corruptio poena.
- 2 Falsi poena circa delicta de instrumentis admissa.
- 3 Legata in testamento alterius adimentis poena falsi.
- 4 Testamentum vini corruptio aut resignatio poena.
- 5 Partium supponens accusatio. & poena.
- 6 Falsum dicto & facto commissum.
- 7 Falso rescripto utens vel subiciens qua poena puniatur.

Facto ¶ etiam falsum committi dicitur aliis modis, ut si quis al-
bum praetoris, vel edicta proposita dolo malo corruerit, *pen. ad leg. Cor. de fals. in P. leg. si quis id quod, 7. cum 2. seg. de iuris d. omni. iud. lib. 2. P. tit. 1.* cuius poena quingentorum aureorum erat, & in seruis in defensus corporis tortura: & Modestino, *d. l. penul.* poena falsi. Antimaduersum Nicomediae vltimo supplicio in Christia-
num, qui edictum quatumvis impiissimum, manu acceptum dis-
cepit & profecit, a Diocletiano & Maximiano propositum:
reliquique Christiani eum iure casum fuisse pronuntiarunt, ut
Auctores Eusebius & Nicephorus, *Euseb. lib. 8. cap. 5. & Niceph. Cal. lib. 7. cap. 5.*

¶ Qui ¶ in rationibus, tabulis, ceris, vel alia qua re siue confi-
gnatione falsum fecerint, vel rem amouerint: peruertens viui te-
stamentum: deposita instrumenta qui aduersariis prodiderit, qui
celauit, surripuit, deleuit, subiecit, resignauit, poena falsi reus est,
*l. 1. §. qui in rationibus, & l. Paulus respondit, 16. §. 1. ad leg. Corn. de fals. in P. §. Qui ¶ libertates, vel legata testamentum data, iura manu ¶ ademit, l. 5. & §. si in iustis, & leg. impuberem, 22. §. qui codicillos, vers. adimendo. eod. tit. qui celauit, vel amouit testamentum, l. cum ¶ quis, 14. C. ad l. Corn. de fals. l. si quis patris, 26. eod. in P. ¶ Si ¶ quis vini ¶ testamentum peruerterit, l. 1. §. is qui peruerterit, eo. in P. a peruerterit, recitauerit, resignauerit, quorum ratione lege Cornelia humiliores in metallum damnantur, honestiores in insulam deportantur, Paul. l. si quis aliquid, 38. §. qui vini, de po. P. Qui testamentum tamen iniustum irritum ve suppressit, immunitus est a poena, *d. l. 5. ad leg. Corn. de fals. in P. & d. l. si quis aliquid, §. testamentum.* ¶ Ad ¶ le- ¶ gem hac falsi similiter is pertinebit, qui supposuerit partum, *Modest. l. lege Cornelia, 30. ad leg. Corn. de fals.* cuius tamen accusatio ad patentes referenda solos, aut ad eos, ad quos res pertinet, coram iudice provinciali mouenda, poena capitali probato crimini imponenda, *l. cum suppositi, 10. C. eod.* Neque interest in hac quaestione eane discesserit vel non, quam partum subdidisse contenditur, *l. 1. C. eod. tit. ubi tractatur de suppo. par. a glo. & quan. nocentis. l. 10. neque suppositi partus accusatio vlla temporis praescriptione depellitur, l. qui falsam monetam, 19. §. fin. eod. P. Cornel. Tacius, lib. 3. annal. Lepidae ex Amiliorum familia delatae, quod diuortio facto partum simulasset ex P. Quirinio marito diuite atque orbo, aqua & igni referret interdictum: verum adiciiebantur alia crimina, ad altera, venenaque. Iulius Paulus, *lib. 2. recept. sentent. tit. 35. cap. 9.* in receptis sententis notat, obstericem, quae partum alienum attulit, ut supponi posset, summo supplicio afficiendam placuisse. Meminit de hac arte supponendi partus, & deceptione maritorum per suppositionem aliorum infantium Aristophanes, in cerealia celebrantibus, *ibi, Atheram noui, quae dicebat dolores partus habere per decem dies, donec emit infantem. Maritus autem obibat urbem medicamina celerata in partum facientia emens: simul autem anus in olla infantem, ut ne clamaret cerula obituratum, & o. quae sequuntur.* ¶ D. ¶ et ¶ factio, finitor falsum modum renuntians 6 committit, *tot. tit. si mon. fal. mod. dixer.* Et qui falsum instrumentum recitauerit. Eamque ob causam aduocatus, qui cognolescente praeside falsum recitauit, 10. annis a sublellis motus est, teste Papiniano, *l. falsi nominis, 13. §. 1. ad l. Corn. de fals. in P.* nam is vsus videtur falso, etsi falsum factio non commiserit, & vterque in legem Cornelianam incidit de falsis, *l. si falsos, 8. eod. C.* qui vitur, & qui facit. Mitus tamen qui vitur & non fecerunt, quam qui fecerunt, etsi non vitur: & grauius qui fecerunt & vitur, puniuntur, *notatur in praed. iurib.* ¶ Item ¶ fei, qui obrepserit praesidi prouinciae 7 tam per acta, quam per libelli interpellationem, *l. si quis obrepserit, 29. ad leg. Corn. de fals.* & qui falsis constitutionibus, nullo auctore habito, vitur, lege Cornelia aqua & igni interdicitur, *l. fin. ad leg. Corn. de sic. in P. §. hunc igitur de Iustitia. Cod. consir. C.* Idem si falsis rescriptis sciens prudensque, non autem si deceptus ab alio, vitur, *l. 4. ad l. Corn. fals. C.* Proinde qui praetoris nomine**